

Януш ГАЗДА

КОЛАЖ ПАРАДЖАНОВА

Творчість Сергія Параджанова і Андрія Тарковського була маніфестацією незалежного духу, на відміну від режисерів, які не сягали їхньої універсальності мислення і художності, а просто невтомно старались у творенні неправди і служінню ідеології.

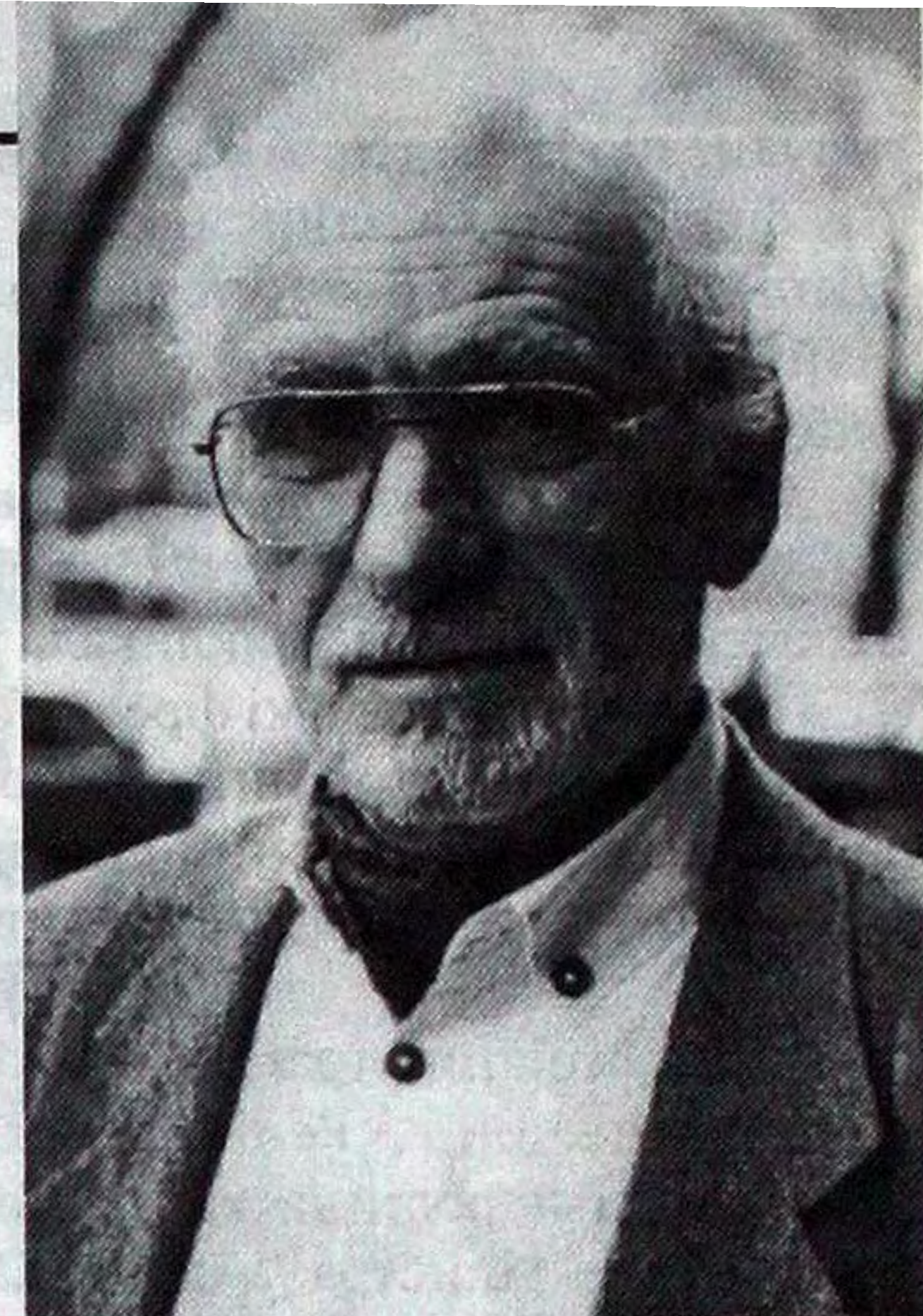
Обоє зустрічалися рідко, але, окрім того, що було це спілкування близьких людей, зустрічі ті ставали чимось святковим і дуже важливим. Мені трохи відомо, як відбувалась одна з них.

Було це ще до арешту Параджанова, коли він мешкав у Києві, отже, десь наприкінці шістдесятих. Тарковський повідомив по телефону про свій візит у той день, коли в помешканні Параджанова тривав капітальний ремонт. Параджанов надавав великого значення характеру приймання в своєму домі осіб, яким симпатизував. Загалом приймання гостей, як і творення фільмів чи колажів, - було для нього працею, яка вимагала фізичних і творчих зусиль. Не тільки тому, що старався якось по-особливому, залежно від довкілля і пори року, "приготува-

ти стіл" (а в цьому "приготуванні столу" завжди крилася нота поезії), а й тому, що те приймання - різновид театру, режисером і головним актором якого був він сам. Однак не був то спектакль заради самого спектаклю - за ним завжди ховалася глибша думка.

Параджанов мав багато приятелів у різних колах, а оскільки жив якраз навпроти цирку, то серед його близьких знайомих були й дресирувальники з цирку. І так як цього разу порожня квартира лишалася без меблів, а йому хотілося, аби зустріч з Андрієм Тарковським стала своєрідною, то попросив дресирувальника принести кілька мішків тирси і привести поні.

Чому саме поні? Чому Параджанов хотів, аби під час візиту Тарковського в квартирі був поні? Якщо за тим жестом приховувалася лише екстравагантність, забаганка видатного митця, міг би попросити привести лева, ведмедя, коня, чи навіть мавпу. Привів поні. Поні гарний, оригінальний, проте чогось йому не вистачає... Є в цієї тварини якась незавершеність. Параджанов - великий

шанувальник автора "Андрія Рубльова", але, не виключено, що той жест був делікатною алюзією. Може, творець "Кольору гранату" вбачав певну невикінченість і в творах Тарковського?

У кожному разі з часом, коли вже мав за плечима пекло табору, сказав Тарковському: "Ти - мій великий приятель, але, може, чогось не вистачає твоєму мистецтву, а саме через те, що не провів бодай року в радянській в'язниці. Перебуваючи в тотальному морозі, голодна і вошива людина інакше починає думати про всесвіт, інакше сприймати сонце, життя".

Сценарій був такий: порожня кімната справа, свіжо побілені стіни, на підлозі тирса, прив'язаний до батареї живий поні. Господар накрив дубовий стіл білою мережаною французькою скатертиною з Шантильї й поставив срібний келих, який називав "кубком Потоцького". І наливав з дуже старої грузинської пляшки червоне вино в "кубок Потоцького". Заходить Тарковський. Параджанов піднімає на нього погляд, але не перестає наливати вино, яке переливається з кухля і розпливається червоною плямою на білій скатерті. "Сергію, що ти робиш, - мовить Тарковський, - заллеш скатертину". "Бачу, - відповідає Параджанов, - але ти для мене дорожчий за скатертину з Шантильї".

Пізніше, вже після виходу з в'язниці, в Тбілісі, невідомо, чи до, чи вже після смерті Тарковсько-

С.Параджанов. Нічний птах Андрія Тарковського. Колаж. 1989.

го, виконав Параджанов колаж, послуговуючись як матеріалом фотокарткою, на якій вони зображені разом. Колаж той поставив на видноті у своєму тбіліському помешканні. Сидять вони обое за білим столом, між ними, в центрі, хрест з розп'яттям і, здається, що Христос витягає плечі до кожного з них, бажаючи поєднати їхні долі.

На столі стоять узбецькі піали - філіжанки, а до них вклеєні вирізані з іншої фотографії квіти білих нарцисів (були вони символом сну, смерті замолоду, воскресіння, весни, плідності чи божевілья, як тлумачать словники?). У повітрі літають два доклеєні метелики (може, символізуючи тяжіння до світла, безсмертність, свободу, легковажність, перетворення?). Є також дві однакові пташки: та, що приписана Тарковському, "сидить" у нього на голові, другу "посадив" Параджанов собі на праву руку. Птах - це символ душі. Чому саме так розмістив Параджанов душу в себе і в Тарковського? Чи не хотів таким чином підкреслити, що себе трактує передовсім як ремісника (в дуже давньому значенні цього слова), який, створюючи мистецькі речі, залучає до них як уяву, так і працю фізичну, працю власних рук?

На Тарковського спадають почесні, його груди оздоблені медаллю, що звисає на срібних ланцюгах. Такими ланцюгами ще недавно був скутий Параджанов, тож і зараз вони притискають до столу відкриті по лікті руки. Автор "Андрія Рубльова" заглиблений в себе, вдивляється в одну точку об'єктиву фотоапарата. Його долонь не видно. Параджанов спокійний, дивиться наче відсторонено, немовби охоплюючи поглядом цілий світ. Його долоні спочивають на столі, але здається, що навіть у цей момент пальці виконують якусь роботу.

Сидять вони за білим столом обое, а в центрі картини - хрест з розп'яттям і здається, що Христос витягає плечі до кожного з них, щоб поєднати їхні долі, бажаючи підкреслити, що спільним у їхній долі було терпіння.

Варшава, спеціально для журналу "Кіно-Театр".

З польської переклала Лариса Брюховецька.

Олександр Самарцев Страта, що не відбулася

(фрагмент статті, написаної під час зйомок фільму "Ашик-Керіб")

Епізод ставав фрескою, мініатюрою, що ожила. Не фотографія рухалась, не шматок реального життя, а умовний простір, зораний тонким пензлем, - умовності перемножувались, і замість умовного звільнення життя (так зване реалістичне кіно), життя наздоганяло саме себе в кінообразі. Спочатку був фільм - так можна було б висловитись. На перший погляд, це суперечить усьому - адже відомо, що спочатку були Слово, Звук, Барва, якщо хочете, Жест, але ніяк не фільм! Що за модернізм?

Модернізму в цьому не більше,

аніж у будь-якому прочитанні Євангелія. "Було" - це насамперед дієслово. Спочатку все рухалося, тобто БУЛО. Застиглість - остання фаза. Параджанов реконструює це саме БУЛО. Докори в елітарності зрозуміти можна - ми не звикли до такого кіно, і все-таки роздратування не влучає в ціль. Не винен ніхто - ні глядач, ні сам Параджанов. Уявімо, яку реакцію викликав той самий "Колір граната" в рік перших показів! Тарковський приїздив у Тбілісі і перед кожним сеансом настроював зал - вісімнадцять разів! Тільки де набе-